

ZNAKOVI PORED PUTA

Koje znake pored puta imamo iz prošlosti, ali i iz istorije budućnosti, da ne bi zalutali u ovoj krizi?... U Crnoj Gori postoji jedan broj ljudi bliskih medijskoj i politikantskoj sceni koji me podsjećaju na oboljele likove iz romana darovitog Ognjena Spahića „Hansenova djeca“... Maks Plank je upozorio da ne gajimo iluziju da „svoje protivnike možete ubijediti da prihvate vašu teoriju. Morate sačekati da izumru!“... Da li dočekujemo 2009.godinu poslije Hrista ili 24.godinu poslije Gejtsa? Nova era traži novu paradigmu, zasnovanu na znanju, a ne na ekonomskim vradžbinama i tračarenjima... Kome je važnija EPCG od suvereniteta?

„Ima narodnih priča koje su toliko opštečovječanske da zaboravimo kada i gdje smo ih čuli ili čitali, pa žive u nama kao uspomena na naš lični doživljaj.“ Andrić govori o mladiću koji je zašao na opasan put, za koji nije znao kuda ga vodi. Da se ne bi izgubio mladić je u debla drveća pored puta zasijecao sjekirom znake, koji će mu pokazati put za povratak. Da li se ova asocijacija može primijeniti na današnju krizu, odnosno koje znake pored puta imamo iz prošlosti, ali i iz istorije budućnosti, da ne bi zalutali u ovoj krizi? Da li znamo da ih razumijemo? Svakako za to treba znanja, a manje vradžbina! Problem je što je kriza koja stvarnost čini sivom, pogodna za ekonomske vračare! Uopšte, u Crnoj Gori postoji jedan broj ljudi, bliskih medijskoj i politikantskoj sceni, koji me podsjećaju na likove iz romana darovitog Ognjena Spahića „Hansenova djeca“, koje je opaka i neizlječiva bolest odvojila od realnog života i koji žive u izolaciji. I oni razmjenjuju međusobno cvijet narcisa kao i bolešću unakaženi likovi u Spahićevom romanu. Istina, i Maks Plank je upozoravao da ne gajimo iluziju da „svoje protivnike možete ubijediti da prihvate vašu teoriju. Morate sačekati da izumru!“... Sa sve većim brojem mladih ljudi koji razumiju i prihvataju savremene društvene i ekonomske procese u svijetu i Crnoj Gori taj proces izumiranja oboljelih je već u velikom jeku. Kriza će tome dati doprinos, jer samo kvalitet opstaje!

Da li je kriza znak da je tržište na izdisaju? Da li je liberalizam postao nemoguć i prevaziđen? Da li je došlo vrijeme jačanja države - povampirenje ideje da politika može i treba sve da rješava u našim životima? Političari, kao nekada srednjevjekovni kaluđeri, treba da nas vode za ruku kroz naš život! Kriza postaje pogodan ambijent za revitalizaciju političkog intervencionizma! Pa ko će nas izvući iz krize nego političari? Aktuelno je mišljenje o novom Ruzveltovom Nju Dilu! Pominju ga ljudi koji, po onome što kažu, skoro ništa ne znaju o Nju Dilu! Papagajski se ponavlja jedna medijsko-politikantska misao da je Nju Dil spasao SAD i izvukao zemlju iz Velike Depresije 1929.godine! Mnogo je više studija koje govore suprotno! Tako npr. Robert Higs, istaknuti američki historičar i ekonomista sa Independent Instituta iz Oaklanda, govori da je upravo Nju Dil i

Ruzveltova intervencionistička (socijalistička) politika produžila ekonomsku depresiju u SAD i da je tek 1947-48. počeo oporavak, vraćanjem na tržište i slobodnu ekonomiju.

Zapravo, uzrok produžetka Velike depresije je bio strah preduzetničke klase da investira u razvoj u uslovima prijatnje za sigurnost njihovih vlasničkih prava i snažnih fiskalnih ograničenja njihovih profita. Da li nam iskustvo Nju Dila ne može biti znak za razumijevanje puta izlaska iz krize-put, odnosno TAO (Lao Ce) ekonomskih sloboda?

Crna Gora je od 1998. godine razvija liberalni ekonomski koncept. To joj npr. daje dobar imidž među stranim investitorima. Međutim, potrošene su na tone papira i kilometri trake na kritike ovog modela i njegovih utemeljivača i protagonista! Ali u svim tim kritikama teško je naći neki ozbiljan ekonomski koncept, sem koncept mržnje i strasne želje za osvajanjem vlasti, stručno zasnovan na vradžbinama i suženoj svijesti! Još ne čuh i ne pročitah taj novi i konzistentni koncept, sem neku vrstu lokalnog medijskog šepurenja neznavenih! „Foliranti“, kako ispravno reče jedan od učesnika ovog Foruma.

Da li se sjećamo znaka pored puta koji se zove ekonomska suverenost zasnovana na ekonomskom liberalizmu i da je to bio ključni znak koji nam je obasjavao put ka političkoj suverenosti? Da li shvatamo da su DEM, odnosno EURO ključna sredstva za postizanje suverenosti Crne Gore? A zar nisu DEM/EURO ključne poluge crnogorskog ekonomskog liberalizma?

Zašto su najveći protivnici privatizacije i njenog nastavljanja istovremeno i zagovornici ulaska u EU? „Ne smijemo dozvoliti da naši resursi pređu u ruke stranaca!“ je moto populističkog prizvuka! „Kako da dozvolite da Elektroprivreda bude privatizovana?“, čak se pitaju i njeni manjinski privatni akcionari! „Ona mora biti naša!“

Ali, ako je tako da treba da zadržimo nacionalne resurse pod našom kontrolom, zašto onda naš resurs koji se zove suverenost, prenosimo na Brisel? Zar imamo danas važnijeg nacionalnog resursa od suvereniteta! Za koga je važnija EPCG od suvereniteta

Kada ne razumijete procese, tada ne razumijete ni znake pored puta kojim idete!

Na pitanje zašto u EU – opet se odgovara „prokaženom“ privatizacionom logikom: „Dobićemo pare iz EU fondova!“. Ne čita se znak na putu kroz SFRJ, kada smo dobijali novac iz FNP (Fond za nerazvijene)! Ogromni novac! Neću reći da od njega nije ništa iskorišćeno, ali je razvio u Crnoj Gori zavisnički mentalitet, mentalitet putnika drugog razreda u vozu. Ruka koja prima je uvijek ispod ruke koja daje, kaže afrička poslovice! Nama trebaju, ako nas ima, evropsko tržište, evropske vrijednosti i institucije, a ne evropski fondovi! Fondovi samo jačaju vlast birokratije i njenih vođa – političara! Najopasnija stvar za jednu ekonomiju je kada država „proizvodi“ novac! To je su nekada bili ratovi i osvajanja, a danas su ili inflacija ili zaduživanje! Kada idete putem danas razvijenih zemalja svijeta, svi vam znaci pokraj puta govore da se novac stvara u biznisu i osvajanjem šireg tržišta i da, kako ističe Šumpeter, hrabrost preduzetnika i inoatora

vuče društvo naprijed! Država ne treba da radi za biznis, već da pravnom zaštitom stvori uslove da biznis radi za sebe - stoji kao znak na putu razvijenih.

Još jedan znak je važan na putu ka napretku i ekonomskom razvoju. Taj znak je da tip ekonomije zavisi od dominantne tehnologije. Tehnologija je sredstvo kako se naše zamisli iz mozga pretvaraju u nešto konkretno. Tehnologija je, uopšte rečeno, opredmećeno znanje! Nije isto ekonomsko ponašanje kada je osnov tehnologija zasnovana na plugu, parnoj mašini ili sada na čipu! Danas imamo informacionu i komunikacionu tehnologiju koja mijenja paradigmu civilizacije, mijenja način razmišljanja. Mijenja i shvaćanje ekonomije! Da li se pitamo da li danas pogrešno mjerimo vrijeme, jer kažemo da je ovo 2008. godina poslije Hrista? Da li je možda ispravnije da kažemo da je ovo 23. godina poslije Gejtsa? Da li je možda ispravnije da idemo putem na kom piše da je ovo 23. godina poslije Gejtsa? Da li dočekujemo novu 2009. Ili novu 24. godinu?

Na Gejtsovom putu piše: brzina, pojedinac, sloboda, zakon, znanje, inovacije, pregrnuće, tržište! Svijet postaje globalna pozornica, kaže japanski strateg Ohmae!

Da li će nam kriza pomoći ili odmoći da skrenemo na pravi put? Siguran sam da ovo pitanje nije za ekonomske vračare i tračare!